

UPPLANDS HÄLLRISTNINGAR

L1941:6982 (Vårfrukyrka 284:1) vid Bromsbo

Redogörelse över ny dokumentation utförd 2021 inom ett FOU-projekt av
Sven-Gunnar Broström, Fredrik Falander., Kenneth Ihrestam, Ulf och Catarina Bertilsson,

BOTARK-RAPPORT 2024–03

Dokumentation av hällristning Vårfrukyrka 284:1 (L1941:6982) vid Bromsbo.

Utförd 2021 inom Stockholms universitets FOU-projekt *Digitala bilder för forskning och publik*. av Sven-Gunnar Broström med bidrag av Kenneth Ihrestam

Denna ristning ligger på västra delen av en åkerholme där tidigare fastigheten Bromsbo har legat. Ristningen upptäcktes 1976 och granskades 1977 av Einar Kjellén och Åke Hyenström. Vid det tillfället fanns byggnaderna kvar på gården. De konstaterade att ristningen delvis låg under ett av husen. Man antecknade tre enskilda ristningsytor på området innehållande totalt 24 figurer och ca 110 skålgropar. Den granskades sedan vid 1980 års fornminnesinventering men med oförändrat innehåll. År 2000 publicerar John Coles en dokumentation av hällytan med "tjurhuvudena".

Det som är speciellt med denna ristning är de figurer som kallas "årtullar" eller "tjurhuvuden". Dessa figurer är unika i Uppland. De är placerade på en nästa lodrät och ojämn hällyta nedanför en yta med mer "normala" hällristningsfigurer. När vi kom till ristningen 2021 för att dokumentera konstaterade vi att byggnaderna var borta och hällarna delvis övertäckta. När vi skulle frilägga en del av ristningshällen upptäckte vi att man bränt ner byggnaderna. Det hade medfört att delar av ristningen förstörts av eld. Trots detta kunde vi återfinna de flesta figurerna på Kjelléns fältskisser. Vi fann även en ny grupp med djupt ristade skepp på en övertorvad häll. Denna grupp avviker från de tidigare kända ristningarna på platsen både när det gäller teknik och utformning. Troligen finns det fler figurer att hitta under fyllnadsmassorna på området.

Beskrivning enligt FORNSÖK

1/ Hällristning bestående av 2 koncentriska cirkelfigurer, 1 cirkel med inskriven älvkvarn, 3 "fotsulor". På samma häll finns ca 20 älvkvarnar. Plan berghäll. De upptäckta älvkvarnarna (1980) är 3 - 11 cm diameter och 0,5 - 2,5 cm dj, belägna inom ett 3 x 2 m st område (NV-SÖ). 1 fotsula eller avlång fördjupning är 15 x 5 cm och är upphuggen mellan två älvkvarnar. 3 m SV om 1 och på frilagd häll är en möjligen naturlig grop.

1,25 m SSÖ om 1 i samma häll men på den brant sluttande S kanten finns

2) Hällristning med minst 6 årtulls- eller tjurhuvudliknande figurer, i allmänhet djupt ristade, samt ca 20 älvkvarnar och ett antal ovala eller oregelbundna urgröpningsar. Älvkvarnar och 3 - 4 "tjurhuvuden" kunde ses 1980. Ytan är 3m l (Ö-V) och 1 m h. Denna del av hällen sluttar starkt åt S.

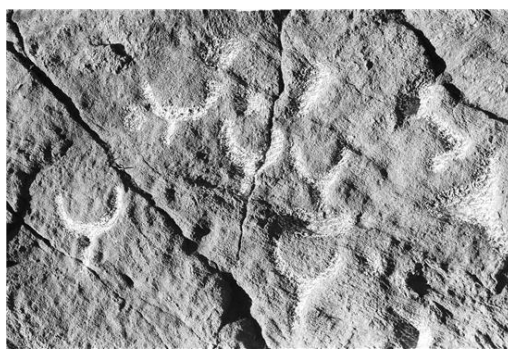
12 - 25 m NV och VNV om 1 i häll som till stor del ligger under uthusbyggnad och S och V om denna byggnad finns:

3) Hällristning med 3 skepp. 3 "fotsulor", 2 ringar, 4 obestämbara figurer samt ca 70 älvkvarnar och urgröpningsar. Ristningsytan är minst 9 x 6 m (NV-SÖ), svagt VSV-sluttande i "vågor". Fotsulor och ett antal älvkvarnar konstaterade 1980, varav en 25 cm diameter (under huset).

Einar Kjelléns bilder från Bromsbo 1976

Yta C

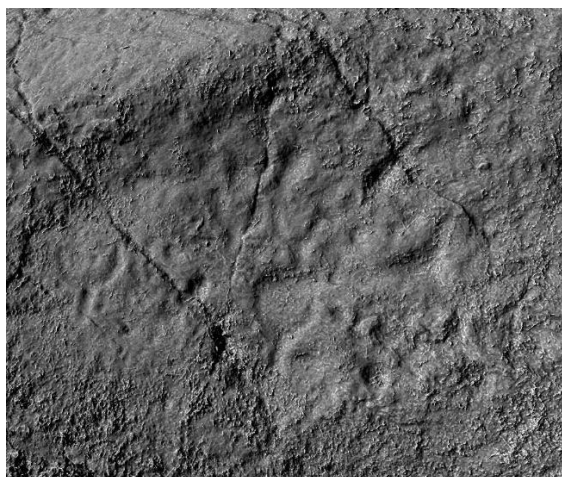

Del av yta A

Ny avgränsning för FMIS

SFM-foton av två ytor framställda av Bertilsson

Del av yta A årklykehällen

De nyfunna ristningarna på yta C

Ny beskrivning av L1941:6982 (Vårfrukyrka 284)

På västra delen av större åkerholme ligger:

Hällristningsområde 30 x 10 meter (NV – SO) innehållande 193 figurer bestående av 8 skepp, 4 fotsulor, 5 ringfigurer, 6 ”årklykor”, 1 obestämbare figur, 4 fragment, 17 rännor och 148 skålgropar fördelat på följande fyra ristningsytor:

På plan hällyta och dess södra lodräta sida ligger

A = Hällristning 6 x 2 m (N – S) bestående av

6 ”årklykor”, 3 ringfigurer, 3 fotsulor, 7 rännor och 38 skålgropar.

”Årklykorna” är 12 – 20 cm långa

Ringfigurerna är 12 – 19 cm i diameter. De består av en enkelring, och två dubbelringar varav en har en skålgrop i mitten.

Fotsulorna är 23 – 29 cm långa, varav två med sandalband och parställda.

Rännorna är 1 – 10 cm långa, 3 av dem sammanbinder skålgropar, 4 rännor utgår ifrån skålgropar.

Av skålgroparna är 33 runda, 3 – 7 cm i diameter och 0,5 – 1,5 cm djupa, 5 skålgropar är avlånga, 10 – 14 cm långa och 4 – 8 cm breda, 0,5 – 2 cm djupa.

5 m väster om yta A och på plan hällyta

B = nyfynd = Hällristning bestående av

1 skålgrop 6 cm i diameter och 1 cm djup

12 m VNV om yta A, 6 m väster om yta 2 och på västsluttande vågigt hällparti med brandskador ligger:

C = Hällristning 11 x 5 meter (NV – SO) bestående av

8 skepp, 1 fotsula, 2 ringfigurer, 3 obestämbare figurer, 4 fragment, 8 rännor och 103 skålgropar.

Skeppen är 19 – 81 cm långa, 3 av dubbellinjetyp varav 2 med bemanningsstreck, ett skepp är helt uthugget med bemanningsstreck, ett skepp är av enkellinjetyp med bemanningsstreck.

Fotsulan är 24 x 12 cm och konturhuggen

Ringfigurerna är 13 – 16 cm i diameter. En består av en helt uthuggen skiva och den andra består av rund samling av små skålgropar.

De obestämbare figurerna är 16 – 42 cm långa och 18 – 22 cm breda.

Fragmenten är 5 – 15 cm långa

Rännorna är 6 – 22 cm långa, 6 sammanbinder skålgropar och 2 utgår ifrån skålgropar.

Skålgroparna är 3 – 11 cm i diameter och 0,5 – 3,5 cm djupa.

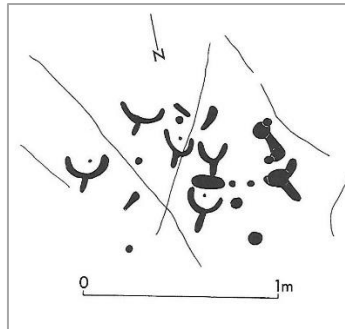
6 meter NNV om yta C och på krön av hällrygg ligger:

D = Hällristning 0,7 x 0,2 m (Ö – V) bestående av

2 rännor och 6 skålgropar.

Rännorna är 6 – 4 cm långa och sammanbinder skålgropar.

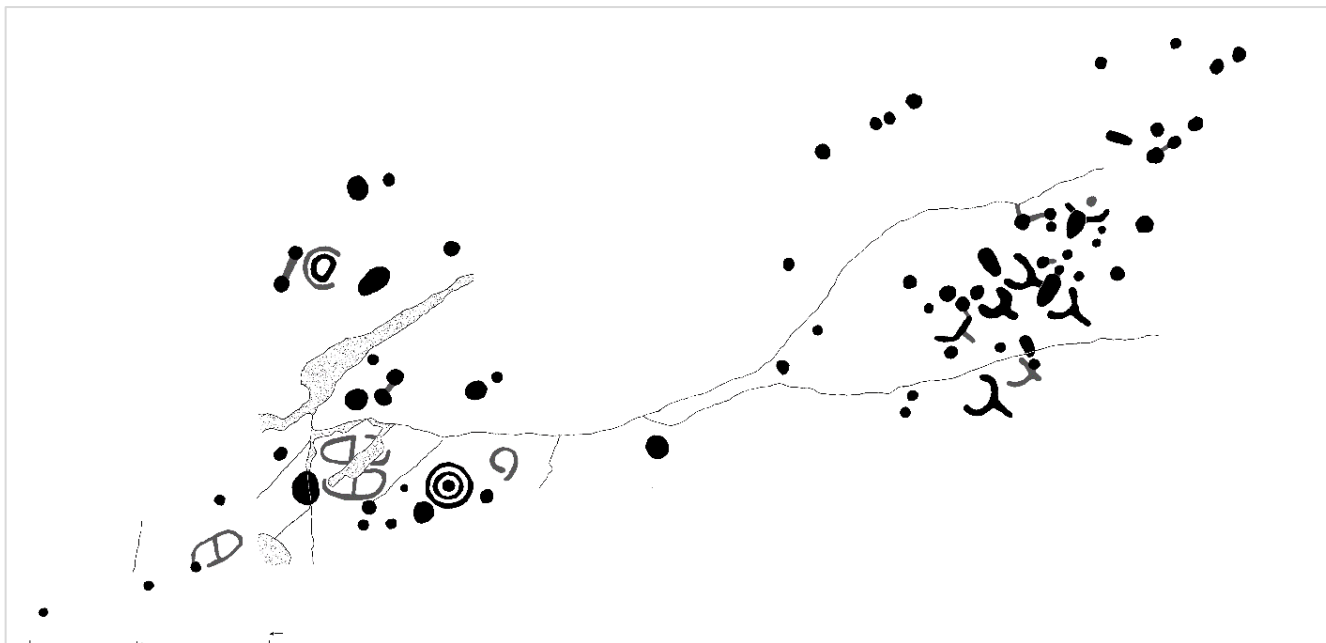
Skålgroparna är 4 – 11 cm i diameter och 0,5 – 2,5 cm djupa.

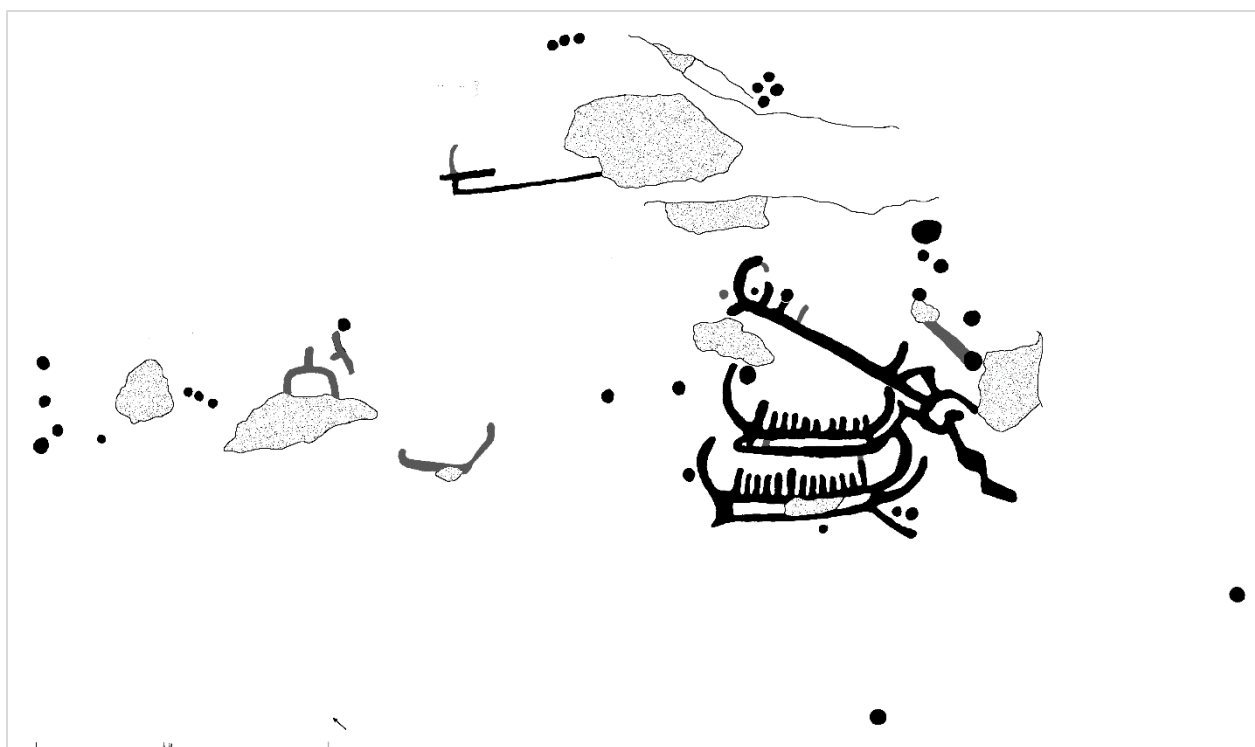
Coles dokumentation år 2000

Administrativa uppgifter:

Denna dokumentation har utförts inom FOU-projektet *Digitala bilder för forskning och publik*. Projektledare har varit Professor Fredrik Fahlander, Stockholms universitet. Övriga deltagare har varit OPUS HERITAS (Ulf och Catarina Bertilsson) som svarat för en del av den digitala delen av dokumentationen (*Structure from motion (SfM)*) samt BOTARK (Sven-Gunnar Broström och Kenneth Ihrestam) som svarat för den analoga tolkningen och dokumentationen.

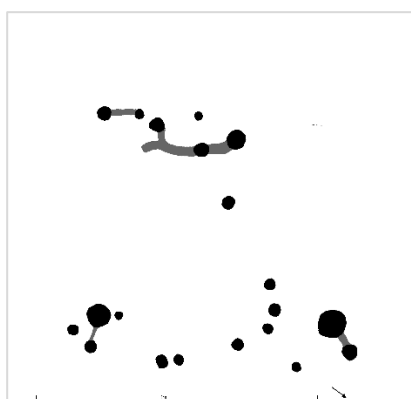
Ny kalkering av yta A 2021

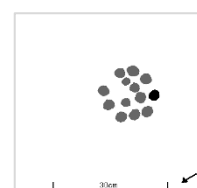
Södra delen av yta C. Skeppsgruppen till höger är nyupptäckt

Mittpartiet av yta C kraftigt brandskadad.

Nordvästra delen av yta C

Västra delen av yta C